

The Effectiveness of Spiritual-Religious Interventions in Emotions, Resentment and Forgiveness in Women with Experience of Emotional Abuse by the Spouse

Negin Houshian^{1*} , Somayeh Mesbahi² , Najmeh Bagherzadeh-Homaei³ ,
 Hanieh Solhjoui⁴

1- Department of Psychology, Lahijan Branch, Islamic Azad University, Lahijan, Iran.

2- Department of Family Counseling, Research Sciences Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

3- Department of Family Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Hormozgan University, Bandar Abbas, Iran.

4- Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Al-Zahra University, Tehran, Iran.

*Correspondence should be addressed to Ms. Negin Houshian; Email: neginhoushian5@gmail.com

Article Info

Received: Nov 12, 2020

Received in revised form:

Dec 22, 2020

Accepted: Jan 27, 2021

Available Online: Mar 21, 2022

Keywords:

Aggression

Emotional Abuse

Forgiveness

Hatred

Religion

Women

Abstract

Background and Objective: Emotional abuse by the husband can cause emotional distress and wife hatred of the husband. Therefore, this study attempted to evaluate the effectiveness of spiritual-religious interventions on emotions, resentment and forgiveness in women with experience of emotional abuse by the spouse.

Methods: This is a quasi experimental study with a pretest-posttest control group design. The statistical population consisted of all women with experience of emotional abuse in Bandar Abbas in 2019. The sample studied included 28 women selected through convenience sampling method, who were divided randomly into two groups-training and control. The experimental group received spiritual-religious interventions. For collection data Positive and Negative Affect Scale (PANAS), The Aggression Questionnaire (AQ) and Positive Psychological States Questionnaire (PPSQ) were used. In this study, all ethical considerations were observed and no conflict of interest was reported by the authors.

Results: The results showed that spiritual-religious interventions have a significant effect on the improvement of positive emotions ($F=29.43$, $P<0.05$), negative emotions ($F=4.84$, $P<0.05$), resentment ($F=12.57$, $P<0.05$) and forgiveness ($F=51.66$, $P<0.05$) in women with the experience of emotional abuse by the spouse.

Conclusion: According to the findings, spiritual-religious interventions can be used as an effective therapeutic and educational method to improve emotions, resentment and forgiveness in women with experience of emotional abuse by the spouse.

 <https://doi.org/10.22037/jrrh.v8i1.32862>

Please cite this article as: Houshian N, Mesbahi S, Bagherzadeh-Homaei N, Solhjoui H. The Effectiveness of Spiritual-Religious Interventions in Emotions, Resentment and Forgiveness in Women with Experience of Emotional Abuse by the Spouse. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2022;8(1):53-64. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v8i1.32862>

Summary

Background and Objective

Domestic violence is one of the major public health concerns. It is defined as any type of physical, psychological and sexual abuse by a partner (1). Emotional abuse is a type of psychological violence that includes constant monitoring of behavior, preventing family and

friends from seeing, humiliating others, and threatening to hurt or harm oneself or others (2). Regarding the causes of emotional abuse, research shows that men and women engage in emotional abuse for similar reasons, including anger, poor communication skills, control, and so on (3, 4). Emotional abuse can affect the marital relationship by reducing positive emotions and feelings and thus increasing negative emotions (5). According to Gottman, when marital abuse is

high, negative emotions flow into the relationship and the couple becomes trapped. Such situations cause the couple to experience negative emotions such as resentment and try to take revenge in some way (4). To deal with such situations, it is necessary to have a high sense of forgiveness between the couple in order to be able to forgive the abuse of the spouse (6). In order to use interventions to deal with the effects of emotional abuse, according to the existing literature, it seems that spiritual-religious interventions in this field are helpful (7). Studies have also emphasized the effectiveness of spiritual-religious interventions in various dimensions (8). Due to the destructive effects of emotional abuse, it is necessary to intervene. Since spiritual-religious interventions are appropriate to the context of the country, the present study was conducted to investigate the effect of spiritual-religious interventions on emotions, resentment and forgiveness in women who have experienced emotional abuse.

Methods

Compliance with ethical guidelines: In order to preserve the ethical aspects, first, after explaining the terms and benefits of group counseling, all individuals consciously and voluntarily sought group counseling; The control group also received group counseling after the completion of the first experimental period; Also, since the samples did not experience physical violence, they were given explanations on how to deal with the possible physical violence and how to maintain security.

The present study was semi-experimental involving a pretest-posttest control group design. The statistical population consisted of all women with experience of emotional abuse in Bandar Abbas, Iran, in 2019. The sample studied included 28 women, who were selected through convenience sampling method and were divided randomly into two groups, training and control. The experimental group received spiritual-religious interventions. For data collection, Positive and Negative Affect Scale (PANAS), The Aggression Questionnaire (AQ) and Positive Psychological States Questionnaire (PPSQ) were used. The collected data was analyzed using MANCOVA.

Results

The results showed that spiritual-religious interventions have a significant effect on the improvement of positive emotions ($F=29.43$, $P<0.05$), negative emotions ($F=4.84$, $P<0.05$), resentment ($F=12.57$, $P<0.05$) and forgiveness

($F=51.66$, $P<0.05$) in women with the experience of emotional abuse by the spouse.

Conclusion

The results of data analysis showed that spiritual-religious interventions can reduce negative emotions and increase positive emotions. The positive outlook gained by the women through spiritual-religious interventions made them feel better about life reducing their negative emotions or feelings. Also, actions and behaviors such as participating in prayer, supplication and chanting can reduce negative emotions and give the person peace of mind (9). Consistent with this finding, researchers have shown that spiritual-religious interventions can be effective for women with experiences of domestic violence and improve their mental states (7, 8). Another finding of this study showed that spiritual-religious interventions can be effective in reducing resentment. Various studies support this finding (9, 10). Women had a bad feeling toward their husbands because they were emotionally abused and sought revenge for their mistreatment (7); But spiritual-religious interventions can hinder this feeling of resentment. It seems that accepting the emotional abuse of the spouse can reduce resentment. It can also be stated that women with experience of emotional abuse were able to find meaning in the experienced emotional abuse through spiritual-religious interventions. They found meaning in the suffering they had, which led them to accept the abuse and thus reduce their resentment. As another result of this study, spiritual-religious interventions caused women with experiences of emotional abuse to try to forgive their husbands and their negative behavior despite the abuse they had seen. It seems that spiritual-religious interventions make a person realize the values of his/her life and try to maintain these values. In general, the results of this study showed that spiritual-religious interventions can improve the emotions by providing insight and also due to strengthening spiritual-religious beliefs and behaviors and help women to forgive the emotional abuse of the husband and cause them not to resent the emotional abuse of their husbands. Due to the spiritual-religious context of the country and also the high prevalence of emotional abuse of the spouse, it is recommended that therapists and specialists use spiritual-religious interventions in their individual and marital interventions.

Acknowledgements

We would like to thank all the participants in this study, without whose participation we could not have done this study.

Funding

According to the authors, this research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors and was done at the personal expense of the authors.

Conflict of interest

The authors declared no conflict of interest.

Authors' contribution

Presenting the idea and design of the study: first author; Explanation of data: second author; data collection: third author; and statistical analysis of data: fourth author.

References

1. James-Hawkins L, Hennink M, Bangcaya M, Yount KM. Vietnamese men's definitions of intimate partner violence and perceptions of women's recourse-seeking. *Journal of interpersonal violence*. 2021;36(13-14):5969-90.
2. Vidourek RA. Emotional abuse: Correlates to abuse among college students. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*. 2017;26(7):792-803.
3. Caldwell JE, Swan SC, Allen CT, Sullivan TP, Snow DL. Why I hit him: Women's reasons for intimate partner violence. *Journal of aggression, maltreatment & trauma*. 2009;18(7):672-97.
4. Hettrich EL, O'Leary KD. Females' reasons for their physical aggression in dating relationships. *Journal of interpersonal violence*. 2007;22(9):1131-43.
5. Shortt JW, Capaldi DM, Kim HK, Laurent HK. The effects of intimate partner violence on relationship satisfaction over time for young at-risk couples: The moderating role of observed negative and positive affect. *Partner abuse*. 2010;1(2):131-51.
6. Sartika D, Amalia NF. Forgiveness in wives experiencing domestic violence. *International Journal of Social Science and Humanity*. 2014;4(3):238.
7. Sahai A, Sharma R. Effect of spirituality-based intervention on domestic violence survivors. *International Journal of Indian Psychology*. 2016; 3(3): 31-41.
8. Gillum TL, Sullivan CM, Bybee DI. The importance of spirituality in the lives of domestic violence survivors. *Violence against women*. 2006;12(3):240-50.
9. Porzoor P, Abbasi M, Shojaei A. The Effectiveness of Spiritual Intervention on Personal and Social

Resiliency of Women Victims of Domestic Violence. *Journal of Clinical Psychology*. 2018;10(2):95-105. (Full Text in Persian)

10. Kreidler MC. Victims of family abuse: The need for spiritual healing. *Journal of Holistic Nursing*. 1995;13(1):30-6

فاعلية المداخلات الروحية والدينية على العواطف والحقد والتسامح لدى النساء اللواتي تعرضن لسوء المعاملة العاطفية من أزواجهن

نكين هوشيان^١، سمية مصباحي^٢، نجمة باقرزاده همائي^٣، هانية صلح جو^٤

- ١- قسم علم النفس السريري، فرع لاهيجان، جامعة آزاد الإسلامية، لاهيجان، إيران.
 ٢- قسم الاستشارة الأسرية، فرع العلوم والتحقيقات، جامعة آزاد الإسلامية، طهران، إيران.
 ٣- قسم الاستشارة الأسرية، كلية علم النفس والعلوم التربوية، جامعة هرمزكان، بندرعباس، إيران.
 ٤- قسم الاستشارة، كلية علم النفس والعلوم التربوية، جامعة الزهراء (س)، طهران، إيران.
 * المراسلات الموجهة إلى السيدة نكين هوشيان؛ البريد الإلكتروني: neginhoushian5@gmail.com

الملخص

خلفية البحث وأهدافه: بما ان سوء التعامل العاطفية للزوج يمكن ان يسبب الاضطراب العاطفي ونفور المرأة من زوجها، قام هذا البحث بدراسة مدى تأثير المداخلات الروحية والدينية على العواطف والحقد والتسامح لدى النساء اللواتي تعرضن لسوء المعاملة العاطفية من قبل الزوج.

منهجية البحث: الدراسة الحالية هي دراسة شبه تجريبية من نوع الاختبار القبلي والبعدى مع المجموعة الضابطة. اشتمل المجتمع الاحصائي جميع النساء اللواتي قد تعرضن للإساءة العاطفية في مدينة بندرعباس عام ٢٠١٩ حيث تم اختيار ٢٨ امرأة منهن بطريقة اخذ العينة المتاحة ومن ثم تم ادراجهن بشكل عشوائي في مجموعتي التجريبية والضابطة و خضع أعضاء المجموعة التجريبية لمداخلات روحية ودينية. من اجل جمع البيانات، تم استخدام مقياس العاطفة الايجابية والسلبية (PANAS)، استبيان العنف (AQ) واستبيان الحالات النفسية الايجابية (PPSQ). تم تحليل البيانات وتجزئتها بطريقة التحليل متعدد المتغيرات للتحليل MANCOVA. تمت مراعاة جميع الموارد الاخلاقية في هذا البحث واطافة الى هذا فإن مؤلفي البحث لم يشيروا الى اي تضارب في المصالح.

المعطيات: اثبتت النتائج ان للمداخلة المعنوية والدينية اثراً كبيراً على تحسين العاطفة الايجابية ($F=29/43$ و $P<0/05$)، والعاطفة السلبية ($F=84$ و $P<0/05$)، والحقد ($F=12/57$) و ($P<0/05$) والتسامح ($F=51/66$ و $P<0/05$) لدى النساء اللواتي قد تعرضن للإساءة العاطفية من قبل أزواجهن.

الاستنتاج: نظراً لمعطيات هذه الدراسة، يمكن استخدام المداخلات الروحية والدينية بصفتها طريقة لعلاج مؤثر وتعليمي، لتحسين العواطف والتسامح والتخلص من الحقد لدى النساء اللواتي تعرضن لسوء المعاملة العاطفية من قبل أزواجهن.

معلومات المادة

الوصول: ٢١ رمضان ١٤٤١
 وصول النص النهائي: ٧ جمادى الاولى ١٤٤٢
 القبول: ١٣ جمادى الثاني ١٤٤٢
 النشر الإلكتروني: ١٨ شعبان ١٤٤٣

الكلمات الرئيسية:

التسامح
 الدين
 سوء المعاملة العاطفية
 العنف
 النساء
 النفور

يتم استناد المقالة على الترتيب التالي:

Houshian N, Mesbahi S, Bagherzadeh-Homaei N, Solhjoui H. The Effectiveness of Spiritual-Religious Interventions in Emotions, Resentment and Forgiveness in Women with Experience of Emotional Abuse by the Spouse. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2022;8(1):53-64. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v8i1.32862>

اثربخشی مداخلات معنوی-مذهبی بر عواطف، کینه‌توزی و بخشش در زنان دارای تجربه بدرفتاری هیجانی همسر

نگین هوشیان^{۱*}، سمیه مصباحی^۲، نجمه باقرزاده همایی^۳، هانیه صلح‌جو^۴

۱- گروه روان‌شناسی بالینی، واحد لاهیجان، دانشگاه آزاد اسلامی، لاهیجان، ایران.

۲- گروه مشاوره خانواده، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳- گروه مشاوره خانواده، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران.

۴- گروه مشاوره، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه الزهرا (س)، تهران، ایران.

*مکاتبات خطاب به خانم نگین هوشیان؛ رایانامه: neginhoushian5@gmail.com

اطلاعات مقاله

دریافت: ۲۲ آبان ۱۳۹۹

دریافت متن نهایی: ۲ دی ۱۳۹۹

پذیرش: ۸ بهمن ۱۳۹۹

نشر الکترونیکی: ۱ فروردین ۱۴۰۱

چکیده

سابقه و هدف: از آنجایی که بدرفتاری هیجانی شوهر می‌تواند موجب آشفتگی عاطفی و تنفر زن از او شود؛ این پژوهش با هدف بررسی اثربخشی مداخلات معنوی-مذهبی بر عواطف، کینه‌توزی و بخشش در زنان دارای تجربه بدرفتاری هیجانی همسر انجام شده است.

روش کار: پژوهش حاضر از نوع نیمه‌آزمایشی و به صورت پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل است. جامعه آماری پژوهش تمامی زنان دارای تجربه بدرفتاری هیجانی شهر بندرعباس در سال ۱۳۹۸ بود که ۲۸ نفر از آنان به صورت نمونه‌گیری دردسترس انتخاب و به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش و کنترل جایگزین شدند و اعضای گروه آزمایش تحت مداخلات معنوی-مذهبی قرار گرفتند. برای جمع‌آوری داده‌ها از مقیاس عاطفه مثبت و منفی (PANAS)، پرسش‌نامه پرخاشگری (AQ) و پرسش‌نامه حالت‌های روان‌شناختی مثبت (PPSQ) استفاده شد و داده‌ها نیز از طریق تحلیل کوواریانس چندمتغیری (مانکوا) تجزیه و تحلیل شد. در این پژوهش همه موارد اخلاقی رعایت شده است و مؤلفان مقاله تضاد منافی گزارش نکرده‌اند.

یافته‌ها: نتایج نشان می‌دهد که مداخلات معنوی-مذهبی اثر معناداری بر بهبود عاطفه مثبت ($F=29/43$ و $P<0/05$)، عاطفه منفی ($F=1/84$ و $P<0/05$)، کینه‌توزی ($F=12/57$ و $P<0/05$) و بخشش ($F=51/66$ و $P<0/05$) در زنان دارای تجربه بدرفتاری همسر داشت.

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های این پژوهش، مداخلات معنوی-مذهبی می‌تواند به عنوان روش مؤثر درمانی و آموزشی موجب بهبود عواطف، کینه‌توزی و بخشش در زنان دارای تجربه بدرفتاری هیجانی همسر شود.

واژگان کلیدی:

بخشش
 بدرفتاری هیجانی
 پرخاشگری
 زنان
 مذهب
 نفرت

استناد مقاله به این صورت است:

Houshian N, Mesbahi S, Bagherzadeh-Homaei N, Solhjoui H. The Effectiveness of Spiritual-Religious Interventions in Emotions, Resentment and Forgiveness in Women with Experience of Emotional Abuse by the Spouse. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2022;8(1):53-64. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v8i1.32862>

مقدمه

خشونت زناشویی از نگرانی‌های عمده بهداشت عمومی است که هر نوع بدرفتاری جسمی، روان‌شناختی و جنسی شریک زندگی تعریف می‌شود (۱). تقریباً از هر چهار زن و هفت مرد، یک نفر خشونت شدیدی را توسط همسر تجربه می‌کند (۲). بدرفتاری هیجانی یکی از انواع خشونت روان‌شناختی است که شامل نظارت مداوم بر رفتار، جلوگیری از دیدن خانواده و دوستان شخص، تحقیر فرد مقابل دیگران و تهدید به صدمه‌زدن یا آسیب‌رساندن به خود یا دیگران می‌شود (۳). به گفتهٔ میلر^۱، بدرفتاری هیجانی شامل اظهارنظرها یا رفتارهایی است که فرد قصد دارد احساس ارزشمندی شخص قربانی را تضعیف کند و اغلب شامل شکایت، توهین، با نام بد صدا کردن و شرمساری عمومی است (۴).

بدرفتاری هیجانی شیوع فراوانی دارد؛ به طوری که حدود ۴۸ درصد از زوجها بدرفتاری هیجانی همسر را تجربه کرده‌اند (۵). در ایران نیز ۸۹/۷ درصد از زنان بدرفتاری هیجانی را تجربه کرده‌اند (۶). یافته‌های پژوهشی نشان داده است که ۴۱/۷۵ درصد از زنان دچار بدرفتاری هیجانی همسر شده‌اند که بیشترین نوع آنها اوقات تلخی‌کردن، نادیده‌گرفتن تحقیق‌آمیز، سرزنش و توهین است (۷).

تحقیقات در زمینه دلایل بدرفتاری هیجانی نشان می‌دهد که زن و مرد به دلایل مشابه درگیر بدرفتارهای هیجانی می‌شوند که شامل عصبانیت، مهارت‌های ارتباطی ضعیف، کنترل‌کردن و غیره است (۸، ۹). به هر حال، بدرفتاری هیجانی به هر دلیلی که انجام شود اثرات مخربی بر جای می‌گذارد. مشکلات بهداشتی که معمولاً گزارش شده است شامل آسیب‌های جسمی، کاهش وضعیت سلامت روان، مشکلات مزمن سلامت جسمی، میزان بالای بستری در بیمارستان و در نهایت فوت است (۱۰). بدرفتاری هیجانی با کاهش هیجانات و احساسات مثبت و در نتیجه افزایش احساسات منفی می‌تواند بر رابطهٔ زناشویی اثرگذار باشد (۱۱).

بر اساس نظریهٔ گاتمن^۲ هنگامی که بدرفتاری‌های زناشویی بالا باشد، عواطف منفی به رابطه سرازیر می‌شود و زوج به نوعی گیر می‌کنند. چنین حالت‌هایی موجب می‌شود تا زوج دچار احساسات منفی چون کینه‌توزی شوند و سعی کنند به نوعی دست به انتقام بزنند (۹). برای مقابله با چنین

وضعیت‌هایی ضروری است احساس بخشش در بین زوج بالا باشد تا بتوانند از بدرفتاری همسر گذشت کنند (۱۲، ۱۳). در جهت به‌کارگیری مداخلاتی برای مقابله با اثرات بدرفتاری هیجانی، با توجه به ادبیات موجود به نظر می‌رسد که مداخلات معنوی-مذهبی در این زمینه کمک‌کننده باشد (۱۴). کرایدرل^۳ بر ضرورت گروه‌درمانی معنوی قربانیان بدرفتاری زناشویی تأکید و استدلال می‌کند که تجربهٔ صدمه‌دیدن از کسی که به اعتقاد فرد باید محافظ و حامی باشد بسیار دردناک است و مداخلات معنوی-مذهبی می‌تواند در این زمینه راهگشا باشد (۱۶). مداخلات معنوی-مذهبی بخشی از عناصر فرهنگی است که می‌تواند به تجربه‌ها، رفتارها و ارزش‌های انسان‌ها معنا و ساختار منسجمی بدهد (۱۷) و موجب سازگاری با محیط، متعالی‌شدن کارها، افزایش خودآگاهی، انجام اعمال پرهیزکارانه، در نظر گرفتن جنبه‌های مثبت امور و جدانشدن انسان از زندگی مادی و دنیوی شود (۱۸). باورهای معنوی-مذهبی موجب می‌شود فرد خداوند را به‌عنوان نیروی فوق بشری همیشه پیش خود احساس کند و قوت قلبی برای مقابله با چالش‌های زندگی پیدا کند (۱۹).

جدا از زندگی فردی، باورها و اعمال معنوی و مذهبی می‌توانند در زندگی زناشویی نقش پررنگی داشته باشند و با ایجاد جو روانی مثبت و نیز بهبود رابطه، عشق و تعهد موجب افزایش سلامت روابط شوند (۲۰، ۲۱). پژوهش‌های انجام‌شده نیز بر مؤثر بودن مداخلات معنوی-مذهبی در ابعاد مختلف تأکید می‌کند (۱۶، ۲۱). دولا رزا^۴ و همکاران نشان داده‌اند که وجود معنویت می‌تواند موجب تاب‌آوری زنان دارای تجربهٔ بدرفتاری شود و نیز به‌طور کل بدرفتارهای زناشویی را کاهش دهد (۲۲). رانتری و فلاور^۵ نشان داده‌اند که افزایش معنویت در زنان درگیر خشونت زناشویی می‌تواند موجب افزایش قدرت و توانمندی، تنظیم و ارائهٔ پاسخ‌های رفتاری مثبت به همسر بدرفتار و نیز بهبود رابطهٔ زناشویی شود (۲۳).

با توجه به اثرات مخربی که بدرفتاری هیجانی بر جای می‌گذارد، ضروری است مداخلاتی روی آن صورت گیرد. با توجه به توصیهٔ کرایدرل (۱۶) و از آنجایی که مداخلات معنوی-مذهبی متناسب با بافت کشور است، پژوهش حاضر با هدف بررسی اثر مداخلات معنوی-مذهبی بر عواطف، کینه‌توزی و بخشش در زنان دارای تجربهٔ بدرفتاری هیجانی انجام شده است.

³ Kreidler⁴ De la Rosa⁵ Fowler & Rountree¹ Miller² Gottman

روش کار

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: به منظور حفظ جنبه‌های اخلاقی ابتدا بعد از توضیح درباره شرایط و فواید مشاوره گروهی، همه افراد به صورت آگاهانه و بر اساس رضایت کلامی خواستار مشاوره گروهی بودند. گروه کنترل نیز پس از اتمام دوره آزمایشی اول، مشاوره گروهی دریافت کردند. همچنین از آنجایی که نمونه‌ها خشونت جسمانی را تجربه نکرده بودند توضیحاتی درباره نحوه مقابله با خشونت جسمانی احتمالی و چگونگی حفظ امنیت به آنان داده شد.

روش این پژوهش نیمه‌آزمایشی، از نوع پیش‌آزمون پس‌آزمون با گروه کنترل است. جامعه آماری پژوهش تمامی زنان دارای تجربه بدرفتاری هیجانی شهر بندرعباس در سال ۱۳۹۸ بود که از میان آنان ۲۸ نفر بر اساس معیارهای ورود به پژوهش به صورت نمونه‌گیری دردسترس انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری به این صورت بود که طی فراخوان اینترنتی، زنانی که دارای تجربه بدرفتاری هیجانی همسر بودند با پژوهشگر در ارتباط قرار گرفتند و پس از یک مصاحبه حضوری نیمه‌ساختاریافته چنانچه معیارهای پژوهش را داشتند نمونه پژوهش در نظر گرفته شدند و رضایت ایشان برای شرکت در پژوهش جلب شد. پس از انتخاب نمونه‌ها، با توجه به روش پژوهش که از نوع نیمه‌آزمایشی بود، به صورت تصادفی ۱۴ نفر در گروه آزمایش و ۱۴ نفر در گروه کنترل جایگزین شدند. تمامی افراد تا انتهای گروه‌درمانی مشارکت داشتند و ریزشی صورت نگرفت. معیارهای ورود عبارت است از: داشتن تجربه بدرفتاری هیجانی همسر بر اساس مصاحبه، میل‌نداشتن به طلاق، نبود بدرفتاری جسمی، نداشتن اعتیاد و اختلالات روان‌شناختی شدید و همچنین استفاده‌نکردن از خدمات روان‌درمانی و دارودرمانی در طول جلسات درمانی.

درباره منطق اجرای مداخلات معنوی-مذهبی می‌توان گفت که تقریباً عمده زوج‌ها نسبت به همدیگر بدرفتاری هیجانی به درجات مختلفی نشان می‌دهند و چندان از آنان آگاه نیستند که دچار بدرفتاری هیجانی شده‌اند و یا در حال ارتکاب چنین رفتارهایی هستند. زنان نمونه هرچند بدرفتاری هیجانی را تجربه کرده بودند اما دچار بدرفتاری جسمی نشده بودند و نیز میل به طلاق و جدایی نداشتند ولی عمدتاً عواطف منفی نسبت به همسر پیدا کرده بودند و حتی اگر همسر رفتار مثبتی هم ارائه می‌داد نمی‌توانستند رفتار و عاطفه مثبتی

نسبت به وی نشان دهند و از این رو، نسبت به وی کینه به دل گرفته بودند. از آنجایی که آنان مایل به حفظ زندگی زناشویی بودند اما داشتن چنین عواطفی و نبخشیدن بدرفتاری هیجانی همسر (که در مواردی غیرعمدی و ناشی از ناآگاهی همسر بود) زندگی را برای آنان دشوار ساخته بود که با توجه به منابع موجود، رویکرد آموزشی-درمانی شخص درمانگر و نیز تناسب بافت کشور با چنین رویکردهایی، به نظر انجام مداخلات معنوی-مذهبی برای بهبود عواطف، کینه‌توزی و بخشش مناسب می‌آمد. از این رو، مداخلات معنوی-مذهبی بر اساس مداخلات درمانی گالانتر و سیگل^۱ (۲۴) و با اضافه کردن بخش‌هایی درباره بدرفتاری‌های زناشویی با صلاحدید استادان روان‌شناس، طی ۱۱ جلسه ۱۵۰ دقیقه‌ای به صورت دو جلسه در هفته اجرا شد که همواره در طول جلسات پرسش و پاسخ صورت گرفت. دشت‌بزرگی و همکاران در ایران این مداخلات را بر اساس معیارهای فرهنگی-مذهبی جامعه ایران تنظیم کرده‌اند که درباره اضطراب و احساس تنهایی به کار رفته است (۲۵)، اما در نسخه اصلی گالانتر و سیگل آن را برای روابط خانوادگی نیز توصیه کرده‌اند (۲۴). روایی صوری مداخله موردنظر به تأیید چهار تن از استادان دانشگاه آزاد اسلامی (واحد لاهیجان) و دانشگاه هرمزگان رسید؛ ضمن اینکه سه مفهوم زندگی متأهلی، بدرفتاری زناشویی و بخشش و ممانعت از انتقام به صلاحدید ایشان به بسته مداخلاتی اضافه شد تا مناسب استفاده در گروه موردنظر باشد. خلاصه محتوای جلسات به صورت زیر است:

جلسه اول: معارفه و آشنایی، بیان قواعد و انتظارات، زندگی متأهلی و جوانب مثبت و منفی آن، بدرفتاری‌های زناشویی و انواع آن، مفهوم دین و تأثیر آن در زندگی، بیان داستان‌های مقدس در قرآن توسط شرکت‌کنندگان و نقش عبادت در آرامش.

جلسه دوم: احساس و عواطف بعد از بدرفتاری هیجانی، خودآگاهی و ارتباط با خود، تمرین پرداختن به افکار مثبت و دوری از افکار منفی، بررسی موفقیت‌ها و سپردن کامل خود به نیروی مافوق.

جلسه سوم: معنادگی به حوادث زندگی با توجه به ارزش‌ها، بخشش خود و دیگران، خودداری از به‌کارگیری روش انتقام‌جویانه نسبت به دیگران و تأثیر بخشش هموعان.

جلسه چهارم: تأکید بر پذیرش مسئولیت شخصی در

^۱ Galanter & Siegel

مجله پژوهش در دین و سلامت

اعتبار این دو خرده‌مقیاس نیز برابر با ۰/۸۵ است (۲۷). در پژوهش حاضر میزان ضریب آلفای کرونباخ عاطفه مثبت و منفی به ترتیب ۰/۸۹ و ۰/۸۵ به دست آمده است.

۲) پرسش‌نامه پرخاشگری^۳: باس و پری^۴ این پرسش‌نامه را با ۲۹ عبارت و چهار زیرمقیاس پرخاشگری بدنی، پرخاشگری کلامی، خشم و کینه‌توزی تهیه کرده‌اند که در این پژوهش تنها از بُعد کینه‌توزی با هشت عبارت استفاده شده است. آزمودنی‌ها به هر یک از عبارات در یک طیف پنج‌درجه‌ای از کاملاً شبیه من است (۵ امتیاز) تا به شدت شبیه من نیست (۱ امتیاز) پاسخ می‌دهند. نتایج روان‌سنجی باس و پری نشان داده است که این پرسش‌نامه از همسانی درونی بالایی (۰/۸۹) برخوردار است. همچنین همبستگی زیرمقیاس این پرسش‌نامه با یکدیگر و با کل مقیاس از ۰/۲۵ تا ۰/۴۵ است (۲۸). محمدی اعتبار این پرسش‌نامه را با سه روش آلفای کرونباخ، بازآزمایی و تصنیف تحلیل کرده که به ترتیب ضرایب ۰/۸۹، ۰/۷۸ و ۰/۷۳ به دست آمده است. ضرایب آلفای کرونباخ و بازآزمایی مؤلفه کینه‌توزی ۰/۸۲ و ۰/۷۱ است. همچنین ضمن تأیید روایی صوری این پرسش‌نامه، روایی آن با محاسبه ضریب همبستگی زیرمقیاس‌های این پرسش‌نامه با یکدیگر و با کل پرسش‌نامه تأیید شده که این ضرایب از ۰/۳۷ تا ۰/۷۸ متغیر و معنادار است (۲۹). در پژوهش حاضر میزان ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۳ به دست آمده است.

۳) پرسش‌نامه حالت‌های روان‌شناختی مثبت^۵: رجایی و همکاران این پرسش‌نامه را با ۹۶ سؤال تهیه کرده‌اند که در مجموع ۱۵ حالت روان‌شناختی مثبت را اندازه‌گیری می‌کند. در پژوهش حاضر تنها از مؤلفه بخشش با هفت سؤال استفاده شده است. نمره‌گذاری این پرسش‌نامه بر اساس طیف لیکرت از ۱ تا ۵ (از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) است. سلیمی و همکاران روایی این پرسش‌نامه را بر اساس نظر استادان و متخصصان این زمینه تأیید کرده‌اند. همچنین با اجرای این پرسش‌نامه برای دانشجویان، ضریب آلفای کرونباخ آن برای بخشش ۰/۸۳ و برای کل پرسش‌نامه ۰/۸۳ به دست آمده که نشان‌دهنده اعتبار پرسش‌نامه است (۳۰). در پژوهش حاضر میزان ضریب آلفای کرونباخ بخشش ۰/۷۹ به دست آمده است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از شاخص توصیفی میانگین و انحراف استاندارد و در سطح استنباطی از تحلیل کوواریانس چندمتغیری^۶ استفاده شده است.

مبارزه با موانع، شفقت با خود، بهبودبخشیدن به روابط بین‌فردی و آموزش شیوه‌های مقابله با تنش‌های اجتماعی، ارتقای خشنودی از تعامل مثبت با محیط و دستیابی به تقویت درونی.

جلسه پنجم: نوع دوستی، انجام کارهای معنوی به صورت گروهی، تمرکز بر داشته‌ها، شکرگزاری و آموزش لبخند و مهربانی.

جلسه ششم: ایجاد روشننگری و بصیرت برای کشف داشته‌ها و تأثیر آن بر ارتقای خودباوری، خوداتکایی و عزت نفس.

جلسه هفتم: یادگیری روش‌های حمایت از دیگران، هر روز یک کار مثبت کردن برای دیگران، خودمراقبتی جسمانی؛ روانی و اجتماعی جهت رسیدن به خود معنوی و کشف مؤلفه‌های آن.

جلسه هشتم: ذکر، مغفرت خواستن، محتوای دعا و یادگیری نحوه نیایش و بیان رنج‌های عمقی خود با خداوند با توجه مثبت به حکمت‌های خداوندی.

جلسه نهم: تأکید بر واقعیت، نیاز به وجود معنا و رشد در زندگی و پذیرش حکمت‌های خداوندی در مسائلی که قابل تغییر نیست؛ با تمرینات عملی و ترسیم الگوی بهبودی.

جلسه دهم: خودمهارگری معنوی و به‌تعویق انداختن نیازها و خواسته‌های دنیوی.

جلسه یازدهم: صحبت درباره ایمان و تمرین و گفت‌وگو درباره نحوه شکرگزاری و توکل بر خدا، نتیجه‌گیری از کل جلسات و اختتام جلسه.

برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش از پرسش‌نامه‌های زیر استفاده شده است:

۱) مقیاس عاطفه مثبت و منفی^۱: واتسون^۲ و همکاران این پرسش‌نامه را با ۲۰ سؤال طراحی کرده‌اند. این مقیاس دو زیرمقیاس مثبت و منفی دارد که هرکدام از آنها ۱۰ سؤال را شامل می‌شود و آزمودنی آن را بر اساس مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای از بسیار کم (امتیاز ۱) تا بسیار زیاد (امتیاز ۵) رتبه‌بندی می‌کند. در پژوهش واتسون و همکاران ضریب آلفای کرونباخ برای عاطفه مثبت ۰/۸۸ و برای عاطفه منفی ۰/۸۷ گزارش شده است. پایایی بازآزمون آن برای عاطفه مثبت ۰/۶۸ و برای عاطفه منفی ۰/۷۱ است (۲۶). در پژوهش بخشی و همکاران با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی و الگویابی معادله ساختاری صحت عاملی، روایی سازه و اعتبار این ابزار برای ۲۰۵ دانشجوی دانشگاه تهران بررسی شد. نتایج نشان داد که الگوی دو عاملی قابل تأیید است. از لحاظ روایی نیز با کمک این ابزار به خوبی می‌توان بیماران مضطرب و افسرده را از هم جدا کرد و

³ The Aggression Questionnaire (AQ)

⁴ Buss & Perry

⁵ Positive Psychological States Questionnaire (PPSQ)

⁶ MANCOVA

¹ Positive and Negative Affect Scale (PANAS)

² Watson

یافته‌ها

در بخش نتایج توصیفی، تجزیه و تحلیل نشان داد که میانگین و انحراف استاندارد سن در گروه آزمایش $34/28 \pm 5/84$ و برای

گروه کنترل $32/71 \pm 7/87$ بود. جدول شماره ۱ میانگین و انحراف استاندارد گروه آزمایش و کنترل را در متغیرهای عاطفه مثبت و منفی، کینه‌توزی و بخشش نشان می‌دهد.

جدول (۱) شاخص‌های توصیفی پیش‌آزمون و پس‌آزمون متغیرهای پژوهش گروه کنترل و آزمایش

گروه		کنترل		آزمایش		مرحله	متغیرها
میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد		
۲۳/۲۱	۴/۰۲	۲۱/۲۸	۳/۸۷	۲۳/۲۱	۴/۰۲	پیش‌آزمون	عاطفه مثبت
۲۷/۱۴	۴/۰۱	۲۰/۵۰	۳/۷۱	۲۷/۱۴	۴/۰۱	پس‌آزمون	
۲۱/۷۱	۳/۵۳	۲۳/۷۱	۲/۸۶	۲۱/۷۱	۳/۵۳	پیش‌آزمون	عاطفه منفی
۱۸/۵۷	۲/۹۷	۲۲/۲۱	۳/۲۱	۱۸/۵۷	۲/۹۷	پس‌آزمون	
۲۷/۰۷	۴/۲۳	۲۴/۹۲	۳/۸۷	۲۷/۰۷	۴/۲۳	پیش‌آزمون	کینه‌توزی
۲۱/۴۲	۳/۳۲	۲۵/۱۵	۴/۳۸	۲۱/۴۲	۳/۳۲	پس‌آزمون	
۱۴/۱۴	۲/۵۳	۱۵/۸۵	۲/۶۵	۱۴/۱۴	۲/۵۳	پیش‌آزمون	بخشش
۱۸/۵۷	۴/۳۶	۱۶/۰۷	۲/۹۲	۱۸/۵۷	۴/۳۶	پس‌آزمون	

جدول (۲) نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری جهت بررسی اثر آزمون در متغیرهای پژوهش

منبع تغییرات	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	P-value	توان
پیش‌آزمون عاطفه مثبت	عاطفه مثبت	۲۳۳/۷۸	۱	۲۳۳/۷۸	۴۳/۶۲	۰/۰۰۱	۰/۶۶۵
	عاطفه منفی	۳/۱۹	۱	۳/۱۹	۰/۷۷۷	۰/۳۸۸	۰/۰۳۴
	کینه‌توزی	۶/۵۴	۱	۶/۵۴	۰/۶۸۷	۰/۴۱۶	۰/۰۳۰
	بخشش	۱۱/۴۷	۱	۱۱/۴۷	۳/۸۱	۰/۰۶۳	۰/۱۴۸
پیش‌آزمون عاطفه منفی	عاطفه مثبت	۰/۰۱۷	۱	۰/۰۱۷	۰/۰۰۳	۰/۹۵۶	۰/۰۰۱
	عاطفه منفی	۸۴/۷۳	۱	۸۴/۷۳	۲۰/۵۹	۰/۰۰۱	۰/۴۸۴
	کینه‌توزی	۴/۷۵	۱	۴/۷۵	۰/۴۹۹	۰/۴۸۷	۰/۰۲۲
	بخشش	۶/۸۷	۱	۶/۸۷	۲/۲۸	۰/۱۴۵	۰/۰۹۴
پیش‌آزمون کینه‌توزی	عاطفه مثبت	۱/۱۶	۱	۱/۱۶	۰/۲۱۸	۰/۶۴۵	۰/۰۱۰
	عاطفه منفی	۰/۰۰۴	۱	۰/۰۰۴	۰/۰۰۱	۰/۹۷۶	۰/۰۰۱
	کینه‌توزی	۱۲۵/۲۸	۱	۱۲۵/۲۸	۱۳/۱۵	۰/۰۰۱	۰/۳۷۴
	بخشش	۲/۳۶	۱	۲/۳۶	۰/۷۸۶	۰/۳۸۵	۰/۰۳۴
پیش‌آزمون بخشش	عاطفه مثبت	۵/۳۷	۱	۵/۳۷	۱/۰۰۴	۰/۳۲۷	۰/۰۴۴
	عاطفه منفی	۳/۴۹	۱	۳/۴۹	۰/۸۴۹	۰/۳۶۷	۰/۰۳۷
	کینه‌توزی	۱۰/۵۷	۱	۱۰/۵۷	۱/۱۱	۰/۳۰۳	۰/۰۴۸
	بخشش	۱۵۵/۸۰	۱	۱۵۵/۸۰	۵۱/۸۵	۰/۰۰۱	۰/۷۰۲
اثر گروه	عاطفه مثبت	۱۵۷/۷۵	۱	۱۵۷/۷۵	۲۹/۴۳	۰/۰۰۱	۰/۵۷۲
	عاطفه منفی	۱۹/۹۱	۱	۱۹/۹۱	۴/۸۴	۰/۰۳۹	۰/۱۸۰
	کینه‌توزی	۱۱۹/۷۳	۱	۱۱۹/۷۳	۱۲/۵۷	۰/۰۰۲	۰/۳۶۴
	بخشش	۱۵۵/۲۳	۱	۱۵۵/۲۳	۵۱/۶۶	۰/۰۰۱	۰/۷۰۱
خطا	عاطفه مثبت	۱۱۷/۸۹	۲۲	۵/۳۵			
	عاطفه منفی	۹۰/۵۰	۲۲	۴/۱۱			
	کینه‌توزی	۲۰۹/۴۷	۲۲	۹/۵۲			
	بخشش	۶۶/۱۰	۲۲	۳/۰۰۵			

منبع تغییرات	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	P-value	توان
مجموع	عاطفه مثبت	۱۶۵۸۷	۲۸				
	عاطفه منفی	۱۱۹۸۷	۲۸				
	کینه‌توزی	۱۵۶۷۲	۲۸				
	بخشش	۸۸۰۳	۲۸				

پیش از انجام تحلیل کوواریانس چندمتغیری پیش‌فرض‌های آن بررسی شد. در بررسی طبیعی بودن توزیع نرمات، نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف^۱ نشان داد توزیع نرمات متغیرهای پژوهش در مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون در هر دو گروه کنترل و آزمایش طبیعی بود. همچنین به منظور بررسی همگنی واریانس‌ها از آزمون لوین^۲ استفاده شد که نتایج آن نشان‌دهنده همگنی واریانس‌ها بود که می‌توان از آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیری استفاده کرد. بر اساس نتایج به دست آمده و همچنین با کنترل اثرات پیش‌آزمون، بین دو گروه آزمایش و کنترل در عاطفه مثبت ($F=29/43$ و $P<0/05$)، عاطفه منفی ($F=4/84$ و $P<0/05$)، کینه‌توزی ($F=12/57$ و $P<0/05$) و بخشش ($F=51/66$) و $P<0/05$ تفاوت معناداری وجود داشت.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثر مداخلات معنوی-مذهبی بر عواطف، کینه‌توزی و بخشش در زنان دارای تجربه بدرفتاری هیجانی انجام شده است. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد مداخلات معنوی-مذهبی می‌تواند عواطف منفی را کاهش و در مقابل عواطف مثبت را افزایش دهد. پژوهشگران نشان داده‌اند که مداخلات معنوی-مذهبی می‌تواند برای زنان دارای تجربه خشونت خانگی مؤثر باشد و موجب بهبود حالات روانی آنان شود (۱۴، ۱۶). مداخلات معنوی-مذهبی می‌تواند در پذیرش دردهای عاطفی و هیجانی برای افرادی که از شریک عشقی ضربه دیده‌اند کمک‌کننده باشد و موجب بهبود شرایط روحی و روانی آنان شود (۱۹، ۲۰).

نگاه مثبتی که زنان به واسطه مداخلات معنوی-مذهبی کسب کردند موجب شد تا احساس بهتری نسبت به زندگی پیدا کنند و عواطف یا احساسات منفی آنان کاهش پیدا کند. همچنین اعمال و رفتارهایی چون شرکت در نیایش، دعا و ذکر گفتن می‌تواند عواطف منفی را کاهش دهد و آرامش روانی به فرد اعطا کند (۳۱). علاوه بر این، این مداخلات موجب

مشخص شدن ارزش‌ها و اهداف زندگی شد که نتیجه آن کسب ثبات شناختی و هیجانی در آنان بود.

نتایج دیگر این پژوهش نشان داد که مداخلات معنوی-مذهبی می‌تواند در کاهش کینه‌توزی مؤثر عمل کند. زنان به دلیل اینکه دچار بدرفتاری هیجانی همسر شدند احساس بدی نسبت به او پیدا کردند و درصدد این بودند که بدرفتاری او را تلافی کنند (۱۳)؛ اما مداخلات معنوی-مذهبی می‌تواند مانعی در این احساس کینه‌توزی باشد. در این زمینه، پرزور و همکاران نشان داده‌اند که مداخلات معنوی می‌تواند با تغییر باورهای زنان دارای تجربه بدرفتاری زناشویی موجب رشد فردی و اجتماعی آنان شود (۲۱). بر اساس نظر پژوهشگران، این مداخلات می‌تواند موجب شود زنان با وجود تمام ناملایمات و بی‌مهری‌هایی که از همسر خود دیده‌اند، رفتار بد او را بپذیرند (۱۵). به نظر می‌رسد که پذیرش بدرفتاری هیجانی همسر بتواند موجب کاهش کینه‌توزی شود. همچنین می‌توان گفت زنان دارای تجربه بدرفتاری هیجانی توانستند به واسطه مداخلات معنوی-مذهبی در بدرفتاری هیجانی تجربه شده معنا پیدا کنند. آنان در رنجی که کشیده بودند معنا و مفهوم پیدا کردند که موجب شد این بدرفتاری را بپذیرند و از این رو کینه‌توزی خود را کاهش دهند.

همان‌طور که یافته پژوهش حاضر نشان داد مداخلات معنوی-مذهبی موجب شد که زنان دارای تجربه بدرفتاری هیجانی سعی کنند با وجود بدرفتاری که از همسر خود دیده بودند، او را ببخشند. به نظر می‌رسد که مداخلات معنوی-مذهبی موجب می‌شود تا فرد به ارزش‌های زندگی خود پی ببرد و سعی کند این ارزش‌ها را حفظ کند. داویس^۳ و همکاران در پژوهش خود درباره بخشش نشان داده‌اند که باورها و اعمال معنوی-مذهبی می‌تواند موجب بخشندگی شود و مداخله در جهت تقویت این باورها و اعمال می‌تواند فرد را به شخصیت بخشنده‌تری تبدیل کند (۳۲). فراتحلیل انجام شده نیز نشان می‌دهد که ویژگی‌های معنوی-مذهبی می‌تواند موجب افزایش بخشش در افراد شود (۳۳).

زنان دارای تجربه بدرفتاری هیجانی به این درک رسیدند

^۱) Kolmogorov-Smirnov test

^۲) Levene's test

^۳) Davis

هزینه شخصی مؤلفان به انجام رسیده است.

تضاد منافع

مؤلفان مقاله هیچ‌گونه تضاد منافی درباره این پژوهش گزارش نکرده‌اند.

مشارکت مؤلفان

ایده و طراحی مطالعه: مؤلف اول؛ تبیین داده‌ها: مؤلف دوم؛ جمع‌آوری داده‌ها: مؤلف سوم و تحلیل آماری داده‌ها: مؤلف چهارم.

References

1. James-Hawkins L, Hennink M, Bangcaya M, Yount KM. Vietnamese men's definitions of intimate partner violence and perceptions of women's recourse-seeking. *Journal of interpersonal violence*. 2021;36(13-14):5969-90.
2. Stylianou AM. Economic abuse within intimate partner violence: A review of the literature. *Violence and victims*. 2018;33(1):3-22.
3. Vidourek RA. Emotional abuse: Correlates to abuse among college students. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*. 2017;26(7):792-803.
4. Miller MS. No visible wounds: Identifying nonphysical abuse of women by their men: Ballantine Books; 1996.
5. Black M, Basile K, Breiding M, Smith S, Walters M, Merrick M, et al. National intimate partner and sexual violence survey: 2010 summary report. 2011.
6. James-Hawkins L, Hennink M, Bangcaya M, Yount KM. Vietnamese men's definitions of intimate partner violence and perceptions of women's recourse-seeking. *Journal of Interpersonal Violence*. 2018:0886260518817790.
7. Seif-Rabiei M, Ramezani-Tehrani F, Hatami Z. Spouse abuse and its influential factors. *J Wom Res*. 2002;1(4):5-25. (Full Text in Persian)
8. Caldwell JE, Swan SC, Allen CT, Sullivan TP, Snow DL. Why I hit him: Women's reasons for intimate partner violence. *Journal of aggression, maltreatment & trauma*. 2009;18(7):672-97.
9. Hettrich EL, O'Leary KD. Females' reasons for their physical aggression in dating relationships. *Journal of interpersonal violence*. 2007;22(9):1131-43.
10. Black MC. Intimate partner violence and adverse health consequences: implications for clinicians.

که بخشش خطا و بدرفتاری همسر می‌تواند موجب بخشش خداوند و لطف خاص او شود. ارائه این بینش که انسان ممکن است خطا کند و از ویژگی‌های انسان مؤمن و پرهیزکار این است که سریع فرد خطاکار را خط نزند و همه‌چیز را تمام‌شده تلقی نکند و به او به‌عنوان یک انسان فرصتی برای جبران بدهد و مطمئن باشد می‌تواند نتیجه و ثمرات مثبت معنوی این عمل را دریافت کند موجب افزایش حالت بخشندگی آنان شد (۱۵).

به‌طور کلی نتایج این پژوهش نشان داد که مداخلات معنوی-مذهبی با ارائه بینش و همچنین به‌دلیل تقویت باورها و رفتارهای معنوی-مذهبی می‌تواند موجب بهبود عواطف و بخشش بدرفتاری هیجانی همسر و همچنین نداشتن احساس کینه‌توزی نسبت به او شود.

محدودیت‌های پژوهش

به‌علت نمونه‌گیری دردسترس و انتخاب غیرتصادفی و همچنین سوگیری‌هایی که ممکن است در پاسخ به ابزارهای پژوهش وجود داشته باشد باید در تعمیم نتایج این پژوهش احتیاط کرد.

پیشنهاد‌های پژوهش

با توجه به بافت معنوی-مذهبی کشور و همچنین شیوع فراوان بدرفتاری هیجانی همسر، پیشنهاد می‌شود درمانگران و متخصصان در مداخلات فردی و زناشویی خود به استفاده از مداخلات معنوی-مذهبی مبادرت ورزند. علاوه‌براین، پژوهشگران نیز سعی کنند به بررسی اثرات این‌گونه مداخلات بر دیگر متغیرهای مرتبط با زوج‌های دارای تجربه بدرفتاری هیجانی بپردازند و چگونگی اثر این‌گونه مداخلات را در افراد با باورهای مذهبی قوی و ضعیف مقایسه کنند. امید است که این پژوهش بتواند سهم کوچکی در جهت کمک به تمامی افراد قربانی خشونت زناشویی داشته باشد.

قدردانی

از تمامی شرکت‌کنندگان در این پژوهش که بدون حضور آنان انجام این مهم مقدور نبود سپاسگزاری می‌شود.

حامی مالی

بنا بر اظهار مؤلفان مقاله، این پژوهش حامی مالی نداشته و با

American journal of lifestyle medicine. 2011;5(5):428-39.

11. Shortt JW, Capaldi DM, Kim HK, Laurent HK. The effects of intimate partner violence on relationship satisfaction over time for young at-risk couples: The moderating role of observed negative and positive affect. *Partner abuse*. 2010;1(2):131-51.

12. Sartika D, Amalia NF. Forgiveness in wives experiencing domestic violence. *International Journal of Social Science and Humanity*. 2014;4(3):238.

13. DiVietro S, Kiper J. Revenge and Forgiveness in Intimate Partner Violence Intervention. *Perspectives on Forgiveness: Contrasting Approaches to Concepts of Forgiveness and Revenge*. 2018:77.

14. Sahai A, Sharma R. Effect of spirituality-based intervention on domestic violence survivors. *International Journal of Indian Psychology*. 2016;3(3): 31-41.

15. Gillum TL, Sullivan CM, Bybee DI. The importance of spirituality in the lives of domestic violence survivors. *Violence against women*. 2006; 12(3): 240-50.

16. Kreidler MC. Victims of family abuse: The need for spiritual healing. *Journal of Holistic Nursing*. 1995;13(1):30-6.

17. Bagheri M, Chegeni ME, Negar FM. Reviews of the effectiveness of religious, spiritual and mental therapy on stress reduction, anxiety and depression in women with addicted spouse in Ilam city. *Journal of Reaserch on Religion & Health*. 2015;1(3):19-24. (Full Text in Persian)

18. Sadri Damirchi E, Mohammadi N, Ramezani Sh, Amanzad Z. The Effectiveness of Spirituality Group Therapy on Happiness and Hardiness in Elderly Women. *J Res Relig Health*. 2018; 4(2): 42-53. (Full Text in Persian)

19. Behdost P, Kargar K, Ziaaddini Z, Salimi H. The effectiveness of spiritual-religious psychotherapy on love trauma syndrome and acceptance in female students with love failure. *Health, Spirituality and Medical Ethics*. 2019;6(2):45-51.

20. Salimi H, Javdan M, Zarei E, Najarpourian S. The Role of Couples' Similar Spiritual-Religious Beliefs on Marital Health by Mediating a Constructive Relationship, Love, and Commitment. *Islamic Life Journal*. 2019;3(5):1-7. (Full Text in Persian)

21. Porzoor P, Abbasi M, Shojaei A. The Effectiveness of Spiritual Intervention on Personal and Social Resiliency of Women Victims of Domestic Violence. *Journal of Clinical Psychology*. 2018;10(2):95-105.

22. de la Rosa IA, Barnett-Queen T, Messick M, Gurrola M. Spirituality and resilience among Mexican American IPV survivors. *Journal of interpersonal violence*. 2016;31(20):3332-51.

23. Fowler DN, Rountree MA. Exploring the meaning and role of spirituality for women survivors of intimate partner abuse. *Journal of Pastoral Care & Counseling*. 2009;63(3-4):1-13.

24. Galanter M, Siegel C. Training manual for spirituality discussion groups for mental health with focus on cultural competency center. Center for Spirituality and Healthcare. 2009.

25. Dashtbozorgi Z, Sevari K, Safarzadeh S. Effectiveness of Islamic spiritual therapy on the feeling of loneliness and death anxiety in elderly people. *Aging Psychology*. 2016;2(3):177-86. (Full Text in Persian)

26. Watson D, Clark LA, Tellegen A. Development and validation of brief measures of positive and negative affect: the PANAS scales. *Journal of personality and social psychology*. 1988;54(6):1063.

27. Bakhshi A, Daemi F, Ajilchi B. Psychometric properties of the positive and negative affect scales in an Iranian sample. *Journal of Iranian Psychologists*. 2009;20:343-50. (Full Text in Persian)

28. Buss AH, Perry M. The aggression questionnaire. *Journal of personality and social psychology*. 1992;63(3):452.

29. Mohammadi N. Preliminary analysis of psychometric indices of Buss-Perry aggression questionnaire. *J Soc Sci Hum Univ Shiraz*. 2007;25(4):135-51. (Full Text in Persian)

30. Salimi H, Javdan M, Zarei E, Najarpourian S. The health of marital relationship in the light of factors affecting the stability and satisfaction of the relationship: A review study. *J Educ Community Health*. 2019;6(3):183-92. (Full Text in Persian)

31. Koszycki D, Raab K, Aldosary F, Bradwejn J. A multifaith spiritually based intervention for generalized anxiety disorder: A pilot randomized trial. *Journal of clinical psychology*. 2010;66(4):430-41.

32. Davis DE, Hook JN, Worthington Jr EL. Relational spirituality and forgiveness: The roles of attachment to God, religious coping, and viewing the transgression as a desecration. *Journal of Psychology & Christianity*. 2008;27(4).

33. Davis DE, Worthington Jr EL, Hook JN, Hill PC. Research on religion/spirituality and forgiveness: A meta-analytic review. *Psychology of Religion and Spirituality*. 2013;5(4):233